

สัมมากรรมันตะ : ธรรมสำคัญของชีวิต

The Righteousness: The Significant Dhamma of Life

ดร.กฤตสุชิน พลเสน¹, พระมหาเอกชัย คำลือ², พระมหาวิชิต จันทรสง่า³,

นางสาวสิริพร ครองชีพ⁴, นายวิธวินท์ ภาคแก้ว⁵

Dr.Kitsuchin Ponsen¹, Phramaha Aekkachai Khamlue², Phramaha

Wichit Chansa-nga³, Siriporn Krongcheep⁴, Vitawin Pagkaew⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย จ.นครปฐม

Author for Correspondence: Email: muy.siriporn.was@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาสัมมากรรมันตะ หลักธรรมที่มีความสำคัญ กับชีวิต การที่มนุษย์จะมีความสุข ความเจริญ ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยดีนั้นนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องมีหลักธรรมประจำใจ เกี่ยวกับการทำกรชอบ หรือทำงานชอบ หลักสัมมากรรมันตะ³ ประการ คือ 1) การกระทำความผิดแสดงออกทางกาย หมายถึงความประพฤติผิดอันมิชอบทางกาย โดยเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) การถือเอาสิ่งของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการลักขโมยและ 3) การประพฤติผิดในกาม การประพฤติผิดแต่ข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวย่อมส่งผลให้ตนเองและสังคม ได้รับความเดือดร้อน เมื่อศึกษาแล้วย่อมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่าง ถูกต้อง และตระหนักถึงโทษประโยชน์ ตลอดจนการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน เพื่อความสงบสุขในชุมชน สังคม ประเทศชาติ

คำสำคัญ: สัมมากรรมันตะ, ธรรมะสำคัญ, ชีวิต

Received: 05/08/62, **Revised:** 09/08/62, **Accepted:** 15/08/62

Abstract

This academic article is aimed to study about the right actions or ‘Sammakammanta Principles’ which is a significant Buddhist teaching for humans’ merit and successful lives. Besides the knowledge, Buddhist teaching for each human concerns good deed or performing right actions. The three Sammakammanta Principles are: 1) misbehaving which means to perform false actions by doing harm to oneself and others, 2) Stealing which means having others’ belongings without any permission,

and 3) Sexual Misconducting: Doing against one of those rules can cause oneself and the society troublesome. After studying about it, people will comprehend about it correctly and realize about its disadvantages as well as realize about the proper ways of life for the peacefulness in the community, society, and country.

Keywords : Life, Sammakammanta Principles, Significant Dhamma,

บทนำ

ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยดีนั้นนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องมีหลักธรรมประจำใจ เพื่อนำหลักธรรมมาเป็นแนวในการดำเนินชีวิต ในทางพระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติหนึ่งที่ยึดทางสายกลาง เป็นทฤษฎีและวิธีการที่เป็นหลักสากล ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและผู้ที่ปฏิบัติตาม เหมาะสำหรับผู้คนทั่วไปทุกระดับชั้น ทางสายกลางตามหลักทางพระพุทธศาสนาท่านเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ 8 ประการในที่นี่จะได้ศึกษาเฉพาะความสำคัญของสัมมากัมมันตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท เกี่ยวกับการทำการชอบ หรือทำการงานชอบ ได้แก่การกระทำที่เว้นจากการกระทำความชั่วทางกายทุจริต 3 อย่าง คือฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม (ข้อ 4 ในมรรค) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556)

สังคมทุกวันนี้เริ่มมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องด้วยปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนเรา ในปัจจุบัน พฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม หรือด้านมโนกรรม ล้วนเป็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุว่าคนเราในปัจจุบันล้วนมีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยการแข่งขันกัน เอารอดเอาเปรียบกันและกัน ใช้ความพยายามทุกด้านในการที่จะเอาชนะคู่แข่งฝ่ายตรงกันข้ามทุกวิถีทาง ถึงแม้จะรู้ว่าการกระทำนั้น เป็นการกระทำที่ผิดก็ตามนี้ จะเห็นได้จากพฤติกรรมของคนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นคนในสังคม คนในครอบครัวการเมือง เป็นต้น เช่น ปัญหายาเสพติดให้ผลร้าย คือผลเสียทางร่างกายและจิตใจ ผลเสียทางสังคม และผลเสียทางเศรษฐกิจ ปัญหาการลักพาตัวเด็ก ปัญหาการฆ่ากัน การข่มขืนกระทำชำเรา ปัญหาการหลอกลวง การคอร์รัปชัน การทุจริตโดยใช้หรืออาศัยอำนาจ ตำแหน่ง หน้าที่ ที่ตนมีอยู่ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรมมากมาย เหล่านี้โดยส่วนใหญ่แล้วล้วนเป็นปัญหาอันเกิดขึ้นจากการประพฤติผิดต่อหลักสัมมากัมมันตะ 3 ประการ คือ 1) การกระทำผิดแสดงออกทางกาย หมายถึงความประพฤติผิดอันมิชอบทางกาย โดยเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) การถือเอาสิ่งของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการลักขโมย และ 3) การประพฤติผิดในกาม การประพฤติผิดแต่ข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวย่อมส่งผลให้ตนเองและสังคม ได้รับความเดือดร้อน (สิริมา ภาษาทอง, 2554)

ความหมายของ สัมมากัมมันตะ

สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ หรือการงานชอบ ได้แก่ การกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกายสามอย่าง คือ ข่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม คือเว้นจากกายทุจริต 3 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

“ภิกษุทั้งหลาย สัมมากัมมันตะเป็นไฉน? นี้เรียกว่าสัมมากัมมันตะ คือ

1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการตัดรอนชีวิต 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ 3) กาเมสุมิฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต, 2557)

จากการศึกษาใน พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และอรรถกถา ตลอดทั้งคัมภีร์อื่นๆ ได้แสดงความหมายของสัมมากัมมันตะไว้อย่างสอดคล้องกันว่า สัมมากัมมันตะ ได้แก่ การกระทำที่ถูกต้อง การกระทำชอบ หรือการกระทำการทางกายที่ไม่เบียดเบียนตนเองและ ผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์สุข และเป็นการแสดงออกทางกายด้วยความรู้ความ เข้าใจถึง ความถูกต้องของการกระทำนั้น ที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้วแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ ผู้ปฏิบัติได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุด และความถึงพร้อมในอริยมรรค อันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง โดยมีความหมายเป็น 3 ลักษณะ คือ(1) ความงดเว้นจากปาณาติบาต คือ การฆ่า การทำลาย การเบียดเบียน การทรมาน การทำกรรมสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย หรือสัตว์มีชีวิตทุก ชนิด ไม่ว่าสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ ไม่ว่ามนุษย์หรือ สัตว์ดิรัจฉาน การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความ ผิดดั่งท่านบัญญัติไว้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่หนึ่ง ความงดเว้นจาก ปาณาติบาตของสัมมากัมมันตะ (2) ความงดเว้นจาก อทินนาทาน คือการลักทรัพย์ การเบียดเบียนทรัพย์สมบัติอันอยู่ใน สิทธิครอบครองของผู้อื่น การละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ของหมู่คณะ หรือของส่วนรวม เอามาเป็นของตนโดยมิ ชอบธรรมด้วยอาการแห่งขโมย การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดดั่ง ท่านบัญญัติไว้ คือ เป็น เรื่องที่ตั้งใจด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึง ไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้ เป็นคุณลักษณะข้อที่ 2 ความงดเว้นจากอทินนาทานของสัมมากัมมันตะ (3) ความงดเว้นจากกาเมสุมิฉาจาร คือการประพฤติ ผิดในกาม ได้แก่ ไม่ประพฤติ ล่วงละเมิดในภรรยาของผู้อื่น ไม่ประพฤติล่วงละเมิดในสามีของผู้อื่น การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดดั่งท่านบัญญัติไว้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะ ตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมานี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ 3 ความงดเว้นจากกาเมสุมิฉาจาร (พระสังฆธรรมโชติกธัมมาจริยะ, 2539 อ้างในพระอธิการเดชา สิริธมฺโม, 2557)

เป้าหมายของการมีสัมมากัมมันตะ

การประพฤติปฏิบัติคุณงามความดีต่างๆอันประกอบไปด้วยประโยชน์ทางกาย คือการ ถึงพร้อมด้วยกายสุจริตหรือสัมมากัมมันตะ การปฏิบัติธรรมข้อนี้ไม่เพียงแต่จะรักษากายวาจาใจของตนเท่านั้น ยังช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคลให้สมบูรณ์ขึ้นไปตามลำดับ ทั้งยังมุ่งที่จะเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้างให้มีความสุขด้วยเช่นกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เข้าสู่ระบบจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สัมมากัมมันตะระดับโลกียธรรมหรือจริยธรรมระดับสมมติ สัจจะคือระดับที่สอนให้บุคคลอยู่กับความจริงของโลกได้อย่างมีความสุข ให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบันชาตินี้ ทั้งยังประโยชน์ในเบื้องหน้าคือการได้เกิดในสุคติโลกสวรรค์เมื่อสิ้นอายุขัยแล้ว ตลอดทั้งเป้าหมายสูงสุด คือ ความรู้ความเข้าใจถึงการเวียนชาติจากกายทุจริต และเมื่อรู้เท่าทันความเป็นจริงคือกฎของธรรมดา ก็สามารถใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ต่อจิตใจ ไม่ยึดมั่นถือมั่นเอาตัวตนไป ยึดติดไว้ในสมมติบัญญัติ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่จุดสูงสุดของชีวิต อันเป็นทางหลุดพ้น อันประเสริฐนั่นเอง (พระมหาสรวุฒิ จนทอมโม, 2549)

อานิสงส์ของสัมมากัมมันตะ

ผลอานิสงส์ของสัมมากัมมันตะมี 2 ระดับ คือ ผลทางโลกียะและผลทางโลกุตตระ ผลทางโลกียะ คืออานิสงส์ของความดี ได้แก่ การมีความสุขอยู่ในกามสุข สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียง เกียรติยศ ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น เพราะการกระทำที่มีประโยชน์ ดำเนินชีวิตอยู่ในทำนองคลองธรรม มีจิตใจที่เป็นสุขเพราะไม่เบียดเบียนผู้อื่น เข้าใจถึงคุณประโยชน์ ของการประพฤติปฏิบัติตามสัมมากัมมันตะนั้น ยังสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างสรรค์ ประโยชน์ต่างๆให้เกิดขึ้น และร่วมมือช่วยกันในการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้ก้าวไปสู่ความดี ขึ้นสูงยิ่งขึ้นไปนั่นเอง ตนเองก็ย่อมอยู่เป็นสุข ผู้อื่นก็ย่อมอยู่เป็นสุข และจรรโลงสังคมให้ร่มเย็นได้ อย่างแท้จริง ส่วนผลทางโลกุตตระ ได้แก่ ความมีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย ด้วยการฝึกฝนอบรม ตนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ก้าวไปสู่ความเป็นพระอริยบุคคลในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพ้นทุกข์ โดยสิ้นเชิง ได้รู้แจ้งเห็นจริงของสัจธรรมทุกอย่างในโลก จนสามารถละสิ่งที่ควรละได้หมดสิ้น มี จิตใจหนักแน่น ไม่หวั่นไหวด้วยอาสวะกิเลสทั้งหลาย มีจิตใจที่เป็นอิสระ และเป็นผู้ประกอบด้วย ความสุขอันถาวร คือพระนิพพาน

มรรคมีองค์ 8 หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมสัมมากัมมันตะ

เนื่องจากการเกิดของสัมมากัมมันตะนั้น เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากกระบวนการรับรู้ผ่านการวิตรกวิจารณ์ หรือการคิดพิจารณาโดยประกอบด้วยกุศลธรรมซึ่งมีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ แม้ในการประพฤติปฏิบัติในขั้นศีลให้มีความสุขสุจริต ฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ เพื่อไปสู่องค์มรรคนั้นจะ สมบูรณ์

ไม่ได้ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ เมื่อใดมีสัมมาทิฐิ เมื่อนั้นจึงจะวางใจได้ในการปฏิบัติศีล หรือไว้ใจในความสุจริตนั้นได้ แต่ถ้ายังไม่มีสัมมาทิฐิตราบใดก็ยังไม่อาจวางใจในศีลได้ตรานั้น จึง กล่าวได้ว่าสัมมาทิฐิเป็นบ่อเกิดและส่งเสริมกุศลธรรมทั้งปวง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอย่างอื่นแม้สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่ เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เหมือนสัมมาทิฐิ นี้เลย” ดังนั้น สัมมาทิฐิมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ จำต้องอาศัยสัมมาทิฐิเป็นพื้นฐานเช่นกัน เพราะ สัมมาทิฐิเป็นหัวใจที่สำคัญของอริยมรรคทุกข้อ สัมมาทิฐิที่จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องอาศัยเหตุปัจจัย ก่อให้เกิดขึ้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิได้แก่ ปัจจัยภายนอกคือโปรโตโฆสะ ปัจจัยภายในคือโยนิโส มนสิการ และการลงมือปฏิบัติคือธรรมานุธรรมปฏิบัติมาบูรณาการประสานเข้าด้วยกัน เพราะ ทั้งหมดนี้ต่างก็อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น สัมมาทิฐิจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิด สัมมาทิฐิมั่นคงได้อย่างดียิ่ง เมื่อเห็นถูกเข้าใจถูกต้อง บุคคลย่อมคิด พุติ รวมไปถึงการประพฤติ ปฏิบัติถูกต้องตามศีล ด้วยเหตุนี้สัมมาทิฐิมั่นคงจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องสร้างเสริมสัมมาทิฐิเป็น พื้นฐานให้เกิดขึ้นจึงจะเป็นเหตุให้เกิดสัมมาทิฐิมั่นคง ความสำคัญของสัมมาทิฐิต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน สัมมาทิฐิมั่นคงนั้นถือว่าเป็นหลักธรรมสำคัญข้อหนึ่งในมรรคมงคล 8 เพราะการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นไปเพื่อการดับ ทุกข์ จะต้องดำเนินไปตามหลักอริยมรรคมงคล 8 เท่านั้น เพราะเป็นทางสายเดียว (เอกายมรรค) อันเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตของสัตว์ทั้งหลาย การดำเนินไปตามทางสายนี้จะต้องปฏิบัติให้ครบ ทั้ง 8 องค์ประกอบจะขาดเสียข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ เพราะเมื่อองค์ประกอบไม่ครบสมบูรณ์ ย่อมไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ในอรรถกถาธรรมคัมภีร์ สัมมาทิฐิมั่นคงกล่าวได้ว่าเป็นองค์ธรรมสำคัญ หนึ่ง เป็นตัวศีล จัดเป็นศีลสิกขา อันเป็นสมุฏฐานยังความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นเป็นสมาธิ และปัญญา เป็นลำดับไป เพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์ย่อมขึ้นอยู่กับกระทำที่เป็นตัวเจตนาให้เกิดขึ้นทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ถ้ากระทำถูกต้อง หรือดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องแล้ว ไม่ว่าในทางศีลหรือทางธรรมก็ดี ย่อมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งความสุขและความเจริญ ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่รู้จัก กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามคือมีมิจฉาทิฐิมั่นคงแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เสื่อมจากความสุขและความ เจริญ อันนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมายนั่นเอง จึงควรได้นำหลักธรรมข้อสัมมาทิฐินี้มา ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

การเว้นสิ่งที่ควรเว้น กล่าวคือ เว้นจากการฆ่าคน ฆ่าสัตว์ เว้นจากการเบียดเบียน ทรัพย์สินของกันและกัน เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เมื่อเว้นสิ่งที่ควรเว้นแล้ว ท่านสอนให้ทำสิ่งที่ควร ทำ คือ ให้มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั่วไป, ให้มีการเผื่อแผ่แบ่งปันลาภผลที่หามาได้โดยชอบธรรม, ให้ มีสัทธาสนโดษ คือ พอใจในคู่ครองของตน ไม่ประพฤตินอกใจกันและกัน นี่ย่อมเป็นไปเพื่อ ความสุข ความเจริญของตน และสังคม ในพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นองค์ของศีล เป็นข้อดี เว้นการกระทำความผิดทางกาย มุ่งเพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้สำรวมระวัง และต้องการให้ทุกคน ประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้ง กาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างดีมี

ความสุขนั่นเอง

ปัญหาที่ว่าการกระทำเช่นไรจึงจะเรียกว่า บุญ หรือ กุศลกรรม กับ บาป หรือ อกุศลกรรม นั้นบางครั้งขึ้นอยู่กับความหมายที่เป็นอัตวิสัยอันเป็นเรื่องทางคุณค่าของแต่ละบุคคลในสังคม ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ในความเป็นจริงทางภววิสัยแล้ว กุศลกรรมย่อมหมายถึงการกระทำที่เป็นประโยชน์ ส่วนอกุศลกรรมหมายถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดโทษ ทั้งต่อตนเอง ต่อคนอื่น ต่อสังคมและต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เฉพาะเป้าหมายทางด้านวัตถุเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อการเพาะบำ ยยกระดับทางด้านจิตวิญญาณอีกด้วย

นอกจากนี้ สัมมากรรมันตะ ยังเป็นแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และทางการเมือง พระพุทธองค์ทรงสอนว่า ความยากไร้ คือแก่นของปัญหาที่ นำไปสู่การก่ออาชญากรรมและการกระทำที่ไร้ศีลธรรม ซึ่งพุทธศาสนาเชื่อว่าสามารถจะกำจัดให้หมด ไปได้ในระดับหนึ่งหากเราสามารถกำจัดความยากจนได้ ด้วยเหตุนี้การประกอบสัมมากรรมันตะ คือ การกระทำเพื่อเสริมสร้างสวัสดิการให้กับทั้งตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม และทางด้านวิญญาณ (แก่น พุทธธรรม, 2012)

สรุปได้ว่า สัมมากรรมันตะเป็นข้อปฏิบัติหนึ่งในมรรคมีองค์ 8 เป็นทฤษฎีวิธีการหนึ่งที่เป็นหลักสากล ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและปฏิบัติตาม เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไปทุกระดับชั้น เป็นหลักธรรมที่สามารถประคับประคองในการดำเนินชีวิตของผู้คนให้รู้จักปรับตัวปรับใจให้อยู่อย่าง มีสติปัญญา ซึ่งจะนำตนให้รอดพ้นจากสิ่งที่เลวร้ายในชีวิต โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ปัจจุบัน ยังมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ฐานของพฤติกรรมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และจริยธรรม สัมมากรรมันตะถือว่าเป็นองค์ธรรมของศีลที่สำคัญ เป็นข้องดเว้นการทำความผิด ทางกาย มุ่งเพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้สำรวมระวัง และต้องการให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติด้วยความ สุจริตทั้ง กาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างดีมี ความสุขอีกด้วย (พระอธิการเดชา สิริธมฺโม, 2557)

ดังนั้น การตระหนักและดำเนินชีวิตตามมรรคข้อนี้ จึงหมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การทำงานของ ปัจเจกชน ที่มีความหมายในการส่งเสริมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและกลมกลืนกับ ระบบนิเวศน์ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นการประกอบผลบุญทางกุศลกรรม ส่วนการกระทำที่ตรงกันข้าม ทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นการทำบาป

บรรณานุกรม

- แก่นพุทธธรรม สัมมาสัมมัตตะ. (2557) Sunday, December 16, 2012, สืบค้น 13 สิงหาคม 2562 ,จาก [Chttp://pumalone.blogspot.com/2012/12/blog_post_8325.html](http://pumalone.blogspot.com/2012/12/blog_post_8325.html)
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต).(2556).พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติมช่วงที่1/ยุดิ), มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พิมพ์ครั้งที่ 19, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา), หน้า 435
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระอธิการเดชา สิริธมฺโม.(2557) การศึกษาสัมมาสัมมัตตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท, สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2562, http://inter.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&id=2120
- พระมหาสรุद्धิ จันทมฺโม (แสงมะโน). (2549). การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย,หน้า 95-99
- พระสังฆธรรมโชติกธัมมาจริยะ.(2539). ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธ), หน้า 66-68.
- สิริมา ภูษาทอง. (2554). โรงเรียนพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรีhttp://202.143.152.227/khow/Activity_04/_1.pdf, 22 ก.พ. 2554.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ.ปยุตฺโต) (2561) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, หน้า 477.